

HUGO JASPERSZOOM KOTESTEIN. ¹⁾

door G.B.F. Jurg.

Vorig jaar kwam in de kring van onze vereniging de gedachte op een stichting in het leven te roepen ter bevordering van de monumentenzorg in onze regio. Daarbij speelde ook het punt van de naamgeving, dat echter snel was opgelost toen A.J. Straver met de suggestie kwam van Hugo Kotestein. Een persoon, die N. Plomp in „Woerden 600 jaar stad” interessant belicht (bl. 132).

Het rampjaar 1672

Releverend aan het „Historisch verhaal etc.” van de ooggetuige Mr. B. Costerus, schetst N. Plomp het waagstuk dat de stadstimmerman en timmerman van het Groot-Waterschap Hugo Kotestein ondernam. Als zodanig en als aannemer van werk aan de vestingwerken ten behoeve van de Fransen, was hij goed op de hoogte van de regionale situatie. Hij trachtte zijn kennis op papier door te geven aan het leger van de Prins van Oranje, maar belandde in de kelders van het kasteel. Toen kort daarop voor het stadhuis (nu museum) een galg werd opgericht, leek zijn einde genaderd. Vrienden wisten hem echter vrij te kopen voor het toen grote bedrag van 1.000 rijksdaalders.

Proveniershuis

Kotestein had in 1672 reeds enige naam gemaakt als ontwerper van het Proveniershuis. C.J.A. van Helvoort vermeldt ²⁾ dat het stadsbestuur op 14 november 1668 besluit om een proveniershuis te stichten voor bejaarde mannen en vrouwen en dat men daartoe o.a. het huis van Hugo Kotestein aan de Moddersloot aankocht. Het bestuur van dit in 1671 gereedgekomen tehuis berust aanvankelijk bij de beide burgemeesters. In 1674 besluit de vroedschap echter om daarvoor twee commissarissen aan te stellen. Als de zittende commissaris Van der Win in 1679 overlijdt, wijst de raad Kotestein als zijn opvolger aan. In 1680 volgt zijn herbenoeming; hij is daarmee met J. van Groeneveld een van de laatste (en weinige) commissarissen van het Proveniershuis. Voortaan zal het bestuur weer bij de burgemeesters berusten en de interne gang van zaken bij een „binnenvader” en „binnenmoeder”. Als Raad in de Vroedschap (vanaf 24 januari 1679 tot zijn dood in 1698) en als burgemeester (1691, '95, '96) zal Kotestein echter nauw betrokken blijven bij de gang van zaken.

Financier

Zo vermelden de notulen van de vroedschap van 2-1-1691 dat is „geresolveerd dat de penningen ter somma van vierhondert ende vijftig gulden welke bij d'hr Hugo Cotesteijn zijn uitgeschoten tot betalinge van de uijtcoop van Claas Smal” zullen worden terugbetaald onder vergoeding van een „behoorlijcken interesse” (men kocht zich in tegen een eenmalige som voor de rest van zijn leven, maar kon zich blijkbaar soms weer laten uitkopen). Het vermogen van Kotestein om bepaalde zaken voor te financieren blijkt ook uit de stadsrekeningen over de eerste periode na de franse bezetting, toen de uitgezogen bevolking en dus ook de gemeente krap bij kas zat. In de rekening 1675/1676 las ik bijv. „Comt Huijgh Jaspersz. Kootensteijn (de spelling wisselde in die tijd sterk), mr. timmerman over geleverd houdt ende verdient arbeidsloon volgens sijne overgelegde cedulle de somma van 329 (gulden) – 13 (stuivers) – 0 (penningen)”. Deze schuld werd eerst voldaan op 12 september 1687. De ervaring van Hugo Jasperszoon in financiële zaken blijkt verder onder meer uit de eigenhandig ondertekende overeenkomst in de notulen van de vroedschap van 1 april 1692. Hij neemt daarin op zich de „collatie van de 100e penning” voor „. . . . sijn prive te verantwoorden en sijn confrater d'heer borgemeester Croon daarvan te bevrijden”. Wel stelde het „lidt des Vroedschaps Nicolaas Feck” zich hierbij borg.

Kerant woordinge Ende volvoedinge
 van gemelte, 100 ² ften. ~~van~~
 Extraordinair heelte verpoedinge
 sig selve te constiteren, Borge
 ende cautionair als principaal
 onder renuntiatie ende verbandt
 als naar recht is, Is bewijst de
 waarheit is dese bij de Potestey
 ende fide wort geteekenent af-
 dat, ~~van~~ / 1de april 1692:
 Heijne Kotelsteyn Claes Aek

Timmerman

De belangrijkste arbeid van Kotestein lijkt intussen dat van „timmerman” te zijn gebleven, alsmede dat van toezicht op wat wij nu infrastructuurwerken zouden noemen. In de stadsrekeningen en vroedschapsnotulen is veelvuldig sprake van aantekeningen als „betaalt volgens cedulle over leverantie van houdt ende verdient arbeidsloon d.s.v. 118-1-0 (1676/77); betaling over „het derde part van het vernieuwen van de hoogenboom over de grift d.s.v. 46-13-9 (1675/76);” volgens quit. over het vierde part van het vernieuwen van Kleijn Jantgens brugge 27-10-0 (idem '75/76); betaling wegens leverantie en het aanmaken van „palen tot lantarens volgens zijn schuldboek d.s.v. 166-18-0 (1671/72)”.

Kotensteins betrokkenheid bij waterstaatszaken blijkt bijv. uit de stadsrekening over 1681: „Betaalt op den 20 juny 1681 aan Claes van Eijck voor verteringe present burgemeester Costerus, Thoen en kotensteijn, wanneer de heeren aan het Woertse Verlaat hadde geweest . . .” alsook uit andere rekeningen in verband met het Woertse Verlaat.

Het was overigens naar het voorkomt een goed gebruik om na „inspectie-bezoek” een vertering te nuttigen. Zo zag ik een betalingspost voor verteringen van Kotestein en zijn mederaadslid Tilemans over „wanneer zij den tooren bezagen” (okt. 1680). Zoals bekend is de torenspits in de franse tijd afgebrand; mogelijk inspecteerden zij namens de vroedschap de voortgang cq. het resultaat van herstelwerkzaamheden.

De Galgh

De vooraanstaande positie die Hugo Kotestein onder de Woerdense timmerlieden (we zouden nu zeggen kleine aannemers) innam, blijkt op bijzondere wijze uit de stadsrekening over 1680: „Ingevolge resolutie van de vroedschap aan hugo kotenstijn voor het wederom oprichten ende herbouwen van 't gerecht ofte de Galgh in 't generaal soo aan hem als die verder daaraan gelevert en verdient hadden tesamen de somma van 100-18-0”.

Blijkbaar werd nog steeds de traditie in ere gehouden, die baljuw Lyon van Gent reeds in zijn rekening over 1434 tot 1436 constateerde, nl. dat dit karwei van het vervangen van de galg door de gezamenlijke timmerlieden werd uitgevoerd³). De overgebleven stijlen van de galg van 1680 zijn overigens volgens Van Helvoort in 1705 overgebracht naar het Proveniershuis, het pand waarbij Kotestein zo nauw betrokken was.

Men is geneigd zich af te vragen of Hugo bij het „oprichten” van de galg nog teruggedacht heeft aan de tijd, dat hij zelf bijna gehangen werd. Als Schepen (in 1690 en 1693 - 1694) kan hij overigens zelf voor de beslissing gestaan hebben om iemand tot de „dood door de strop” te veroordelen.

De Kuyper

Costerus vertelt in zijn Historisch Verhaal hoe de zware bewapening van Woerden in 1672 bestond uit drie stukken geschut, waarvan het grootste, De Kuyper, „redelijk swaar was ende soo gezegt wierde konde schieten 28 pondt ijzer”. Dit stuk werd op verzoek van de Prins van Oranje naar Nieuwerbrug overgebracht. De andere stukken raakten in franse handen⁴).

Na de oorlog is er over dit stuk nog wel het nodige te doen geweest. Uiteindelijk zijn in 1680 toch de eigendomsrechten van Woerden op het kanon erkend. Het kanon wordt door Hugo Kotestein van Gouda naar Amsterdam vervoerd en daar verkocht voor f. 2.000,-. Op 19 maart 1681 houdt de vroedschap dan een „extraordinaire vergadering” over de „aanwending” van de opbrengst. Begin april is er in de stadsrekening vervolgens sprake van een betaling over „onkosten gevallen als het geld van het canon op het Stadthuis wierdde gedistribueerd ende als wanneer de huijsvrouw van kotensteijn wier begraven”.

Kalenderbroederschap

Het natrekken van de kerkrekeningen leverde het verrassende gegeven op, dat de 10 morgen grond die Catharina van der Haer in 1388 afstond ten behoeve van het door haar gestichte kalenderbroederschap⁵), in de tijd van Kotestein nog steeds als zodanig bekend stonden. De geschiedenis van genoemd genootschap na ca. 1500 is tot nog toe onduidelijk. In de kerkrekening 1697 - 98 is echter onder de post „ontfang van van de pastorije goedere” een ontvangst van de „Heer Hüge kootesteijn” verantwoord voor een „erffpagt uijt de helfte van tien morgen land gelegen op het Middelland, gekomen van Calandervroedschap de somma van 5-15-8”. Het ligt in de rede te concluderen dat de grond die Catharina van der Haer ooit schonk aan het genootschap, gelegen moet hebben in de polder Middelland en dat rond de reformatie dit „pseudo geestelijk goed” is overgegaan naar het pastoriefonds van de Nederduitsche Hervormde Gemeente.

Groot-Waterschap

Als vermeld was Kotestein reeds rond de franse bezetting „timmerman” van het Groot-Waterschap. Ook nadien zal hij van tijd tot tijd werkzaamheden voor het Groot-Waterschap hebben verricht. Deze contacten zullen uiteindelijk geresulteerd hebben in zijn aanstelling als „fabriek” in 1691. Men behoeft bij de functie van fabriek — de benaming is bij het waterschap nog steeds in-gebruik voor het hoofd van de technische dienst — niet meteen te denken aan een volledige dagtaak. Mogelijk zal Kotestein meer op part-time basis belast zijn geweest met toezicht op werkzaamheden aan en onderhoud van de waterstaatswerken.

In het Hensboek, waarin iedere nieuwe functionaris een spreuk moest schrijven noteerde Hugo: „hartoch aelbert niet kleijn dronck Huijgho kootesteyn: fabriek”

*Hartoch aelbert niet kleijn
dronck Huijgho kootesteyn: fabriek
Anno 1691*

Ter toelichting zij vermeld dat het waterschap een grote drinkbeker, „Hertogh Aelbrecht”⁶), had, waaruit de nieuwe functionaris zich feestelijk mocht indrinken. Gezien het schrift van Huijgh in het Hensboek, zal deze zich ijverig van zijn taak hebben gekweten!

Kerkmeester

Volgens de naspeuringen van Van Helvoort was Kotestein kerkmeester in 1684, '87, '88 en '98 (het jaar van zijn dood). Bij een eerste verkenning van zijn relatie met de toenmalige staatskerk, bleek mij dat Kotestein als erkend vakman ook het nodige werk ten behoeve van de kerk verrichtte. Zie bv. de rekening van de kerkmeesters over 1695/96: „Comt D.Hr. Hugo Cootesteyn als fabriecq over geleverd houdt en arbeidsloon 105-6-0”.

De aangestipte relatie kerk/gemeente komt naar voren in de kerkrekening 1697/1698: „Betaalt aan verteringe daar de rendent met de Burg. kootestijn ende meer andere personen op de Hofstede op Breevelt geweest is om het hujs ende den berg te inspecteren, voor portie van de kerk: 1-2-0”.

Dat Hugo Kotestein de kerk een goed hart toedroeg moge blijken uit de rekening van de kerkmeesters van 1698/1699: „Betaalt aan de executeur van testamenten van wijlen de Hr. Hugo kootestijn, in sijn leven Meester timmerman en houtkoper, volgens specificatie en q(uitantie) 39-11-0”. Uiteraard kon de executeur testamentair niet declareren als Hugo de kerk niet in zijn testament als medeerfgenaar had aangewezen.

Overlijden

Het eind van een actief leven is nuchter geregistreerd in het Gaarderegister⁷). Over september 1698 lezen we daar: „Den 3e dito is aangegeven om begraven te worden het doode lichaam van de Heer Hugo kotesteijn in sijn leven oud-burgemeester ende Raad in de Vroedschap deser stede als behoorende onder 't classis van dertig gulden ende is voor 't regt van 't gemeeneland betaald de voorn.f 30-0-0”.

De „classis van dertig gulden” was toen een vrij dun bezette groep van mensen. Blijkens het gaarderegister was men doorgaans het tarief van 3 gulden verschuldigd, vaak ook werden aangiften p.m. genoteerd en een enkele maal betaalde men 6 gulden.

De gesignaleerde waardering van Kotestein voor de kerkelijke gemeenschap was kennelijk wederkerig: bij de collecte voor de feitelijke begrafenissen in de kerk (in die tijd ten behoeve van het weeshuis) werd op 5 september 1698 het grote bedrag (gezien andere collectes in die jaren) van 3 gulden en 12 stuivers ingezameld. De rekening van het weeshuis⁸) over 1698 vermeldt dit kort onder het hoofd „Ontfang van Begraaffnisse der dooden in de kerk”: Den 5e Septembr van de Here oudburgenr Hugo kootesteijn f 3-12-0”.

Nagelaten betrekkingen/nalatenschap

Het overlijden van Kotesteins echtgenote is reeds gesignaleerd. Vermoedelijk is hij niet getrouwd. In de kerkelijke trouwboeken is daar althans geen spoor van te vinden. Hetzelfde geldt, wat de doopboeken betreft, voor eventuele kinderen. In ieder geval liet hij bij zijn overlijden geen kinderen, maar alleen verwanten in de zijlinie na: in het collateraal register is op 26-11-1698 een betaling van 406-10-12 door de executeur testamentair verantwoord⁹). De zgn. collaterale erfgenamen (zijdelingse familieleden) waren toen over de nagelaten bezittingen, voor zover die binnen Holland gelegen waren, n.l. de 20e penning verschuldigd.

Op grond van de registratie in het collaterale register kunnen we dus een overzicht geven van de Hollandse nalatenschap van Kotestein (samengevat):

huizen en andere opstallen ¹⁰) (binnen Woerden)	895
bouw-, wei- en hooiland (ruim 11 morgen met name op het Middelland)	1.675
erfjes en tuintjes binnen Woerden	211
het grondrecht op een tuin op het Oudeland (in erfpacht uitgegeven tegen een canon van f 15)	300
een tiental rentebrieven, hoofdsom ad.	3.377

f. 6.458

Het leven gaat door

Op de 9e september 1698 houdt de vroedschap een „extraordinaire vergadering”. In plaats van den overledende hr hugo Cotestein” wordt dan Johan van Baarsdorp tot Raad in de Vroedschap „geëligeert ende aangestelt”.

NOTEN

- 1). Met bijzondere dank aan de heren N. Plomp en L.C.M. Peters die mij behulpzaam waren bij het aanboren van de informatiebronnen.
- 2). C.J.A. van Helvoort, Hoofdstukken uit de geschiedenis van de stad Woerden (1952), bl. 203.
- 3). Zie ook N. Plomp, Woerden 600 jaar stad, bl. 71.
- 4). N. Plomp, t.a.p. bl. 126 e.v.
- 5). N. Plomp, t.a.p. bl. 85 e.v.
- 6). Zie ook het artikel van Dr. C.J. van Doorn in Heemtijdinghen nr. 19 van maart 1966, bl. 6 en 7.
- 7). ARA, Den Haag.
- 8). GAW, Woerden.
- 9). GAW, kast 2 no. 5.
- 10). De eerste twee geregistreerde posten betreffen een huis en een erf aan de westzijde van de Rijn ter waarde van f 350 en een werkhuis met erf of houttuin aan de westzijde van de Rijn, waarde f 125. Deze posten zullen het eigen woonhuis van Kotestein alsmede zijn werkplaats betreffen (de lokatie is niet nader omschreven). Verder bezat Hugo Kotestein nog een relatief hoog gewaardeerd huis in „de Poelstraat ofte op de Poel” (thans Hoge Walstraat) ad. f 300.

HUGO JASPERSZOOM KOTESTEIN (HK)

14 nov.	1668	Het stadsbestuur besluit een Proveniershuis te stichten. Kotestein zal „een model” maken.
	1672	HK's executie door de Fransen wordt afgekocht.
24 jan.	1679	HK in de vroedschap (tot zijn overlijden in 1698).
26 sept.	1679	HK regent van het Proveniershuis.
	1680	herbenoeming; HK herbouwt de galg.
1684/'87/'88		kerkmeester.
	1690	schepen.
	1691	burgemeester en „fabriek” van het Groot-Waterschap.
1693/'94		schepen.
1695/'96		burgemeester
	1698	kerkmeester.
3 sept.	1698	overlijdensaangifte (gaarderegister).
5 sept.	1698	begravenis in de kerk.

BOEKENNIEUWS.

Monumenten in Linschoten.

Het door het gemeentelijk comité „monumentenjaar 1975” uitgegeven boekje „Monumenten in Linschoten” is nagenoeg uitverkocht. Graag willen wij dit prachtige boekje met beschrijvingen van de meeste monumenten van Linschoten en voorzien van een groot aantal foto's en tekeningen uit verleden en heden, nog eens onder de aandacht van de leden brengen. De prijs bedraagt f. 7,- (excl. verzendkosten) en is te bestellen: Postbus 8, Linschoten.
